

egész az utolsó oldalig, ha Ehrenburg másik regénye s egy francia kiadó orosz irodalomtörténete fel nem világosítana. Az utolsó ötven oldalig attól kellett tartanom, hogy Jeanne ártatlanul halálraítélt bolsevistájáról kiderül, hogy nem ő a gyilkos, a két szerelmes hazamegy, Anatole France nyolcszáz ezer frankját beszoigáltatják a Propaganda Bizottságnak s mivel Andréj felesége (mert ez is van) ügyis beteg, boldog családot alapítanak. Ebben az esetben az író világnézete: kandirozott bolsevizmus.

Azonban Ehrenburg is érezte, hogy ez a megoldás egyáltalán nem illene sem az ő, sem a polgári társadalom természetéhez. Ezért minden várakozásunk ellenére mégis csak kivégezteti az ártatlan bolsevistát. Ez a regény egyetlen üde pontja. (Esztétikai s nem politikai szempontokról van szó!) Képzeljük el: Jeanne Berlinben odaadja magát az igazi gyilkosnak, csak hogy az Párisba kísérje a kedvesét megmenteni; Andréj tüdővésztes felesége is megérkezik Moszkvából s tollas kalapjával s keresetlen szavaival megkacagtatja a párisiakat; az eszelős vak lány is autóba vágja magát s az ügyészségre hajtat, csak hogy megmentse az elítéltet. S az elítéltnek mindezek ellenére lenyisszantják a fejét. Ady szokott egy bizonyos Duna menti országot Guignol-országocskának becézni. Nos ez a világ is egy Guignol-világ. Az Andréjek feje alá kerül s Jeanne szerelmét undok, nedves, enyves, pöffedt és vas kezek tépik, rángatják széjjel. A jónak pusztulnia kell. A költő világnézete ebben a stádiumban a legrokonszenvesebb még: nihilizmus, némi bolsevista ékezet-cserével.

Az utolsó tíz oldalon azonban kiderül, hogy Andréj és Jeanne a kivégzés ellenére is egymásé maradnak. Andréj az utolsó pillanatban is a kedvesére gondolt. Ezt a pillanatot a szerelem örökkévalósággá mélyíti. Jeanne

ezzel az örökkévalósággal tér vissza Moszkvába, ahol új életet kezd. A regény utolsó fejezetének ez lehetne a címe: a szerelem, mint transzcendens trambulin. A világnézet: szentimentális anarchizmus.

S most vessük fel újra a kérdést: Mért írnak a közepes írók rossz regényeket? Amiért Ilja Ehrenburg. Mert cinikusak. Nem a világgal szemben cinikusak, hanem a művészettel szemben. Cinikus ember írhat jót is, rosszat is. Cinikus művész csak rosszat írhat. Mert ha ez a Jeanne szerelme valóban rossz regény is, egész másképpen rossz, mint a hajdani szív-döglesztő regények. Azok a tehetségtelenség szent ártatlanságával voltak rosszak, csaknem megindítóan rosszak. Ez azonban álnokul, kiszámítottan rossz. Nem gúnyból írtuk meg, hogy mi minden van ebben a regényben. Mert magában az íróban csakugyan van meseszöví képzelet, emberalkotó erő, léleklátás, vágó gúny, sőt tiszta költőiség is. Egy nincs: művész-elszántság. Hogy képességeit igazi «mű» alkotásra használja fel. Nem hisz (és nem is hihet!) magában annyira, hogy vállalni merje azt az élet-kockázatot, amelyet egy igazi regény megírása jelent. Ehrenburg tudja, hogy a rossz regény a millióké, a jó regény azonban néhány száz emberé. Tud-e ő a százaknak írni? Ha hinné, akkor írna is. Azonban nem hiszi, legalább is nem biztos benne. És ír rosszat, kiszámítottan rosszat, olyan rosszat, amelyet csak az elzüllött regényíró tud.

Kedvem volna felsorolni a magyar Ehrenburgokat! *Németh László.*

Berda József: Öröm. Versek. Geniuskiadás, 1930. — Berda legújabb kötetének tisztábbak, derültebbek a színei s vonzóbb a világa, mint előző költeményeiben láttuk. Egyszerű élet boldog, eláradó pillanatait énekli: a templom áhitatát, a fiatalság rakoncátlanságait, a csavargás gyönyörűségét, a

sör és töltött káposzta örömét s friss verse ad számot, hogyan csókolja sorba kamasz vidámsággal a totyogó kacsanénit és sárga kis pelyheseit. Minderre a halvány idillre azonban rendesen valami ködös keserűség borul; fákon, házakon, alakokon ott tapad a külváros korma és pora. Nem a költő beszél erről, hanem valahogy elfanyarodó fintorain, groteszk képein, szóvonzatain érzik mindez. Van költeményein valami idegen íz, amely a legfiatalabb nemzedék egy részében már, úgylátszik, hagyományvá vált s erős asszociációkat kelt anélkül, hogy mélyebb gyökerei volnának bennünk, mint Füst Milán mesterkélt nyelvű szabadversei, vagy a Kassák-féle szocialista líra.

Ki kell jelentenem, hogy azok a súlyos nyelvi hibák, amelyeket legutóbb fölrottam Berdának, új kötetéből szerencsésen elmaradtak. Ösztönösen menekül a régi magyar nyelvbe s ez a mód máris gazdagodást jelent kifejezéseiben, ha archaizálása olykor paródiaszerű is. (Például ezt írja: «Mivelhogy emberfia lennél, illik, szeressed a fehérséget».) Eszközeiben azonban egyre válogatosabb. A szabadvers pongyolóságra csábító alkalmait úgy kerüli ki, hogy hosszabb útra nem igen kél; élményeit rendesen nyolc-tíz sorba zsúfolja össze. Némileg rokona ilyenformán Simon Andor táviratstílusú költészetének, de nem olyan ridegen vázlatos s alkotása nem is hat annyira el-kényszeredett modoroskodásnak. Szűk keretei még így sem mindenütt mentek a homálytól, ingadozástól, bár általában egylélekzetű darabok kerülnek ki a kezéből.

Kár, hogy ezt az örvendetes tisztulást nem áldozatok nélkül érte el Berda. Súlyban határozott visszaesést jelent új kötete. Az előző mögé odatágult valami szociális távlat; ez a mostaniban elhomályosul. Majdnem azt mondhatnám: ezeknek a verseknek a hőse az átlag-fiatalember, ahogy kissé fa-

nyar humorral, de mégis látható jó-érzéssel fickándozik a világban. Messze nem néz, se kifelé, se befelé, csak a fölületet ábrázolja mohó szemmel, érzékeny szívvel. Látja a kis dolgok intim szépségét s legfőlegb egy-egy átfutó, gúnyos grimásza sejteti, hogy nagyobb összefüggésekre vágyakozik s bonyolultabb érzésekre van hajlama.

Föl lehetne tenni, hogy Berda talán még a kollektív költészet elméletének hatása alatt áll s tudatosan akarja az átlagembert énekelni. Ennek azonban egész törekvése ellentmond. Individualista ő s akarata ellen átlagos. Versei jelentéktelenségét fokozza a szabad forma is, mely nemcsak varázsát kezdi elveszteni, hanem ezzel együtt létjogosultságát is, ha ugyan segítségére nem jön valami rendkívüli mondanivaló, valami magasfeszültségű érzés, mindenesetre azonban: plasztikus képzelet és sűrítő erejű stílus. Mindezt Berdánál csak itt-ott találjuk.

Ime kötetének legszebb verse: Sóhajtozó fák.

A fák, a fák, elátkozott testvéreink,
égnék
nyujtóznak teli vággyal, mint a némák
beszédes szeme, vagy türelmetlenül
hadonászó
karja, s míg levelüket halk sóhajra
csókolja
a szél, vagy sírásra nyögeti a közel
zivatar,
— tán arra gondolnak, hallja-e le-
láncolt
lelkük titokzatos énekét a vándor, ki
fáradt
tagjaival kinyujtózván, a hús árnyékba
heveredik
édes elszenderülésre...

Eleven képzelet, mély hangulat műve; kétségtelenül szép vers, de második felében nem közeledik-e aggasztóan ez is holmi divatos közhelyek felé?

Berdának még sok kötelessége van önmaga iránt. Meg kell szabadulnia a

külvárosi szegénylegény-romantika kopott kellékeitől, stílusát is jóval rugalmasabbá edzenie, hogy indokoltta tegye az igényt, amely vele szemben támadt. Önmaga mélyeit még nem találta meg. Végzetes lehetne rá, ha tartósan megmaradna az önelégültség mostani holdog állapotában. Szeretném ebből kiriasztani, épen, mert bizom fejlődésében. *Juhász Géza.*

A magyar nép irodalmi könyvtára.
(1. *Vörösmarty Mihály válogatott költeményei.* Bp. 1930. 46 l. — 2. *János vitéz. Bolond Istók.* Irta: *Petőfi Sándor.* Bp. 1930. 47 l. Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia.) Népművelési szempontból rég érzett hiányt szüntet meg az a becses kiadványsorozat, melynek két első füzete most jelent meg. Amíg ugyanis a városi lakosság kevésbé iskolázott részének eddig is bő alkalma volt olvasási kedvének kielégítésére, addig a falu népe hosszú ideig csupán a naptárak vagy a vásári ponyva kétes értékű «szellemi» termésén csilapíthatta lelki szomjúságát. Igaz ugyan, hogy e bajon az utóbbi időben sokat segítettek az újonnan felállított népkönyvtárak, ezek mellett azonban az erre illetékesek szerint még mindig nagyon jó szolgálatot tennének az olyan tömegcikkszerű olcsó nyomtatványok, amelyek szabad teret nyújtva a választásnak, nemzeti klasszikusaink remekeit vinnék közelebb az egyszerűbb műveltségű olvasókhöz. Nyilván ily belátás vezette a M. T. Akadémiát, mikor kiadóink mulasztását pótolva magára vállalta e nagyfontosságú ügy megoldását. A további tervek részletei még nem ismeretesek, de az eddig megjelent két füzet elég biztosíték arra nézve, hogy a sorozat irányítása hozzáértő kezekbe jutott. S ez nem mellékes, mert az anyag kiválasztása nehezebb, mint aminőnek eleinte hinnők. Vörösmartynak a köztudat szerint ünnepi hangulattól terhes, pompázó költészete pl. az első perc-

ben nem is látszik alkalmasnak népkönyvtári olvasmányul. A szóbanforgó sorozat első füzetének végigolvasása azonban az ellenkezőről tanuskodik. A negyvennégy verset magában foglaló szemelvénygyűjtemény egyes darabjai ugyanis mind olyanok, hogy belőlük a megértés veszélye nélkül szépen az olvasó elé tárul a nagy költő nemes lelkisége úgy a magán, mint a közéletéhez való viszonyában. Ott találjuk a kis gyűjteményben a Szózat-on kívül a Szép Ilonkát, a Fóti dalt, A szegény asszony könyvét, a Petikét és még több más becses darabot. A megválogatás tervszerűségét mutatja, hogy az egyszerűbb hangú, népies humorú költemények (Mák Bandi, Laboda kedve, Tót deák dala stb.) mellől nem hiányoznak egyes, a magasabb irodalmiság jegyében fogant művek sem, izelítőül az effélék iránt fogékonyabbak számára. Épily helyes érzekre vall a második füzetben Petőfi két remekének, a *János vitéz*-nek és a *Bolond Istók*-nak fölvétele. Akik az előbbinek az iskolából való ismeretét föltételezik s így külön kiadását fölleslegesnek ítélik, ne feledjék el, hogy a kiadvány első sorban falusi olvasóknak van szánva, ezek többségére nézve pedig bizony még Petőfi közismert meséje is újság.

Az említett művek szerzőiről — a füzet borítékának belső lapján — csak születésük és haláluk idejének s helyének megjelölése olvasható. E szűkszavúság némileg vitatható, de nem indokolatlan. Valószínűleg az a magyarázata, hogy a művek hatása minél zavartalanabban érvényesüljön. Akármint áll is a dolog, az bizonyos, hogy a két füzet úgy, ahogy van, nagy gyönyörűségére és lelki épülésére lesz azoknak, akiknek szánták. A sorozat szellemi irányítója nincs megnevezve az egyszerű, de ízléses kiállítású könyvecskék borítékán s így róla nem szólhatunk. Abban azonban talán nem csalódunk, mikor e szép váli-